

2017. aasta keeleteoauhinna kandidaadid

(esitamise järjekorras)

1. „Meie pere kala-aabits“

Tegijad: TÜ Eesti Mereinstituudi kalanduse teabekeskus (projektijuht Toomas Armulik), töörühma liikmed Menu Meedia OÜ kirjastaja Janari Lage, tekstide autor Kätlin Vainola, illustratsioonid Kertu Sillaste

Esitaja: Toomas Armulik

Kalanduse teabekeskuse ja OÜ Menu Meedia koostöös üllitatud „Meie pere kala-aabits“ on suunatud eesti keeles lugema õppivatele lasteaegade lõpurühmade lastele, olles samas ka abivahendiks kalateemat käsitlevatele lasteaiaõpetajatele. Tähtede tundmaõppimise kõrval saab siit mängulisi avastusi kaladest ja kalapüügist, samuti võimaluse nuputada-joonistada-kirjutada ning koguni näitemängu teha.

Aabitsa väljaandmine on toetatud „Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi 2014–2020 rakenduskava“ meetme 1.3 „Teadlaste ja kalurite koostöötoetus“ vahenditest. Kala-aabits kingiti rohkem kui 12 000-le lasteaia lõpurühma lapsele. Usume, et nii mõnigi tulevane kalanduses kaasalöoja õpib lugema just tänu kala-aabitsale.

Aabits muutus kiiresti populaarseks ja teave levis ka piiri taha, seetõttu on aabitsast huvitatud ka välisriikides elavad eesti pered. Kaalume kala-aabitsa kinkimist lasteaegade lõpurühmade lastele ka järgmistel aastatel.

Kala-aabitsa elektrooniline versioon on leitav siin:

<http://www.kalateave.ee/images/downloadplugin/3c376779dac831cafl1b8f37fdc749e2-Kalaaabits.compressed.pdf>

2. Eesti keelekorralduse suurkuju Eduard Ahrensi mälestuse jäädvustamine

Tegija: Laurentsiuse Selts (seltsi esimees Sulev Valdmaa)

Esitaja: Tõnu Tender, 5154 365, tonu.tender@eki.ee

Sulev Valdmaa ja Laurentsiuse Seltsi mitme aasta pikkuse korraldustöö tulemusena avati 10.08.2017 Kuusalu vana pastoraadi ees pidulikult eesti keele uurija, eesti keelekorralduse suurkuju, meie tänase kirjaviisi autori Eduard Ahrensi pronksist mälestussammas. Toimus ka teemakohane keelekonverents ning pidulik kirikukontsert. Kuusalu kalmistul on aastate vältel korras hoitud Eduard Ahrensi hauaplatsi.

Sulev Valdmaa suutis Ahrensi monumendi rajamisse kaasata mitmed erialaseltsid ja institutsioonid, ta suutis algatada tulemusliku üleriigilise korjanduse. Tänu Valdmaa ja Laurentsiuse Seltsi järjepidevale tööle ei ole Ahrensi nimi ega tema tähtsad keealased tööd unustusse vajunud. Valdmaa juhitud seltsi töö tunnustab väga olulise keelemehe tööd ning meenutab nii teda, tema tööd kui ka eesti keelt tulevastelegi sugupõlvedele.

3. Klassi-Instagrami „Roostikurebased“ loomine

Tegijad: Karoliina Lorenz, Raneli Müllerson, Kristin Rebane

Esitaja: Karoliina Lorenz

„Roostikurebased“ on 2016. aasta sügisel Tartu Jaan Poska gümnaasiumis loodud klassi-Instagram, et ilusas ja korrektses eesti keeles kajastada põnevaid üritusi ja ägedaid mälestusi. Kõik postituste tekstid on kontrollitud eki.ee leheküljel, et õpilastele jääks külge õigekeelsussõnaraamatu kasutus ning eesti keele reeglid. Postituste õigekeelsuse kontroll on õpilastele tähtis, sest nende klassijuhataja on eesti keele ja kirjanduse õpetaja Mari Roostik. Tänu klassi-Instagrami tihedale kasutusele ja klassijuhataja kuulamisele oskavad õpilased teistes ainetundides üksteisele koma-, kokku-lahkukirjutamisreegleid jms selgitada. Kindlasti on eesti keele korrektne kasutus oluline kõikidele meie klassiliikmetele, koolikaaslastele, sõpradele ning teistele eestlastele, sest eesti keel on ilus keel ning selle hoidmine on kõigi eestlaste õigus ja kohustus! Instagrami kontoga saab tutvuda siin: <https://www.instagram.com/roostikurebased/>

4. Õpilaskonkurss „Kirjandusraal“

Tegijad: Heily Soosaar ja Kaja Kasak

Esitaja: Jaanus Järveoja

Nõo Reaalgümnaasium ja Nõo Põhikool korraldasid 2007. aastal esimest korda õpilaskonkurssi „Kirjandusraal“. Mullu toimus see konkurss juba 11. korda. Mitu aastat korraldas võistlust vaid Nõo Reaalgümnaasium, kaks viimast aastat toimus see koostöös Tartu Tamme Gümnaasiumiga. Kõik need aastad on peakorraldajateks olnud eesti keele õpetaja Heily Soosaar ja arvutiõpetuse õpetaja Kaja Kasak. Konkursil osalejad valmistavad ette kirjandusalaseid elektroonilisi õppematerjale. Seega rakendasid IT-maailmas hästi hakkama saavad õpilased nii oma oskusi eesti keele paremaks õpetamiseks ja õppimiseks! Lisaks tutvusid nad konkursil käigus meie kirjanike loominguga ning said lõputseremoonial osa ühe väljapaistva inimese loengust. „Kirjandusraal“ väärtustab eesti keele oskamist ning on andnud suure panuse eesti keele uurimisse ja säilitamisse.

5. Filoloog Ülle Leisi regulaarsed arvamused „Tõlkes leitud“ Postimehe elektroonilises väljaandes

Tegija: Ülle Leis

Esitaja: Katrin Puur

Artiklid pööravad tähelepanu ja panevad inimesi mõtlema sellele, kuidas kergekäeliselt suhtutakse vahel pealkirjade, nimetuste, siltide, reklaamide tõlkimisse ning kuidas sõnasõnalised tõlked võivad sageli luua hoopis teistsuguse tulemuse, kui ei tajuta konteksti või ei tunta keele omapära.

Oleme kõik vahel muianud mõne välismaalase üle, kes ei mõista mõnd meie kõnekäändu või kasutab mõnd terminit valesti. Täpselt samasuguseid vigu teeme me ka ise ja just see ongi põhjus, miks Ülle Leisi huvitavad ja keeleliselt väga kujundlikud arvamused on nii vajalikud.

Kuigi Ülle Leis on hoopis inglise filoloog, võiks tema pidev ja järjekindel tegevus tõlkimise probleemidele tähelepanu juhtimisel mahtuda keeleteo nominendi nõuete alla.

6. Seitsme tundesõnaga T-särgid

Tegijad: Tartu kunstikool ja Kuressaare ametikool (projekti algataja Merit Karise)

Esitajad: Kai Võlli; Tõnu Tender

Projekti tulemusel süvenesid õpilased Ene Vainiku raamatusse „Eesti tunded. Sõnaportreed” ning kahe kooli õpilaste koostöös said valmis seitsme tundesõna piktograafiliste portreedega T-särgid. Projekti algataja on innustanud õpilasi mõtlema sellele, et T-särgil kujutatu võiks suunata mõtlema, mida sõnad särgil tähendavad ja kujutavad, et eesti keel on täis lähedaid piltlikke väljendeid, et ingliskeelsete kirjadega T-särkide asemel võiks olla eestikeelsete kirjadega särgid. Ettevõtmine propageerib noorte hulgas vaimukat ja kujundlikku eesti keelt. Kunstikooli õpilasi viis tundesõnade piktograafiliste portreedeni tõdemus, et tundesõnad on seotud teatud värvidega, neil on mingi kuju/vorm, mille saab siduda pildiks. Tundesõna kujundus sai visualiseerituna sildiks.

Ametikooli õpilased jätkasid projekti kujunduse särgile kandmisega, T-särkide trükkimisega ja fotolavastustega. Fotoseeria seitsmest tundest (kadedus, kartus, lõbu, mõnu, uhkus, viha, õnn) on kättesaadav <http://lingid.ee/2076e>

Projekti algataja Merit Karise on tunnustanud tundesõnade raamatut inspireerivaks vahendiks, et lõimida eesti keel erialaainetega, nagu piktograafia, fotograafia, vektorgraafika ja reklaam.

7. „Soome-eesti suursõnaraamatu” veebiversioon

Tegija: Eesti Keele Instituut (projektijuht Indrek Hein)

Esitaja: Kai Võlli

Sõnaraamat on valminud Soome Kodumaiste Keelte Keskuse ja Eesti Keele Instituudi ühistööna ning ilmunud kaheköitelise raamatuna 2003. aastal. Sõnaraamatu ilmumisega veebis tähistati Soome 100. aastapäeva. Eesti Vabariigi 100. sünnipäevaks valmib uus, vastupidise keelesuunaga eesti-soome veebisõnaraamat.

Sõnaraamat on mõeldud nii soomlastele kui ka eestlastele. Veebiliides võimaldab otsida nii soome kui ka eesti sõnu ja lauseid. Sõnaraamat asub Eesti Keele Instituudi kodulehel aadressil <http://www.eki.ee/dict/soome/>.

Veebilehel on võimalik päringuid teha nii soome kui ka eesti keeles, samuti on osa abiinfot (nt lühendid) esitatud mõlemas keeles. Tegemist on mahukaima soome-eesti sõnaraamatuga, mis sisaldab ühtekokku üle 90 000 märksõna. Siin on rohkelt näiteid koos tõlgetega, nii eritermineid kui ka kõnekeele väljendeid, samuti valik kohanimisid. Soome märksõnade muutmisinfort näidatakse Kodumaiste Keelte Keskuse Kielitoimisto e-sõnaraamatu kaudu.

8. „Eesti-mari sõnaraamat”

Tegijad: Eesti Keele Instituut (projektijuht Sven-Erik Soosaar), töörühma liikmed Marina Akeldina, Svetlana Akeldina, Tatiana Albahtina, Tatiana Alybina, Jelena Lastochkina, Svetlana Salmiyanova, Valentina Semenova ja Sven-Erik Soosaar

Esitaja: Tiina Laansalu

Eesti-mari kultuurisidemed ulatuvad kaugele ajalukku, kuid aastal 2017 valminud „Eesti-mari sõnaraamat” (www.eki.ee/dict/mari) on esimene omataoline. Mari keele kasutusala kitseneb pidevalt ja selle teadlik arendamine on hädavajalik, et tõsta keele prestiiži ja kaitsta seda hääbumise eest. Ühtlasi avab sõnaraamat sugulaskeele kõnelejatele tee eesti keele juurde. Veebisõnastik sisaldab umbes 10 000 märksõna, märksõnade ja näitefraaside vasted on esitatud niidumari kirjakeeles. Sõnaraamatu sihtgrupp on mari keelest ja kultuurist huvitatud eestlased ning eesti keelt õppivad marid. Sõnastik on abiks nii keeleõppijatele kui ka tõlkijatele. See sisaldab lisaks eesti keele põhisõnavarale ka kasutusnäiteid ja mitmekesist valikut tänapäeva teaduse ja tehnika terminoloogiast. „Eesti-mari sõnaraamat” kuulub Eesti Keele Instituudi väikeste sugulaskeelte sõnastike sarja. Sõnaraamatu valmimist on toetanud Eesti Hõimurahvaste Programm ja Eesti Keele Instituut.

9. Eurokeele e-kogumik „Tõlkimise tahud”

Tegijad: Katrin Hallik ja Katre Kasemets

Esitaja: Kai Võlli; kai.volli@innove.ee

Kogumik räägib tõlkimise eri tahkudest: suulisest ja kirjalikust tõlkest, terminiloomest ja toimetamisest. Ühtlasi antakse konkreetsete näidete abil nõu, kuidas paremini ja selgemalt väljenduda. Suureneb inglise ja muudest keeltest eestindatud tekstide hulk. Nii on teretulnud üldistavad artiklid ja konkreetset näited nii apsudest kui ka headest lahendustest. Erialast eesti keelt mõjutavad vahendatud tekstid väga suures ulatuses, sestap võiks kogumikku koondatud artiklitest kasu saada väga erinevate erialade inimesed, mh kindlasti emakeeleõpetajad. Mõtte selgus, ladus lausestus ja hea sõnavalik on olulised märksõnad nii tõlkimise kui ka emakeelse suhtluse kaastekstis. Tõhusa eneseväljenduse poole pürgijale pakub kogumik palju kaasamõtlemise ainet.

10. Uuring „Eesti keeleseisund“

Tegijad: projektijuht Maarika Lukk, töörühma liikmed Maarika Lukk, Kadri Koreinik, Kristjan Kaldur, Virve-Anneli Vihman, Anneli Villenthal, Kats Kivistik, Martin Jaigma, Anastasia Pertšjonok

Esitaja: Kai Võlli; kai.volli@innove.ee

Uuringu „Eesti keeleseisund” koostas Tartu ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE koostöös Balti uuringute instituudi (IBS) ja Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudiga. Selle tellis Haridus- ja Teadusministeerium Euroopa regionaalarengu fondi programmi „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine” (RITA) tegevuse kaks raames, Uuring kirjeldab eesti keele ja võõrkeelte staatuse, õppe, uurimise ja arendamise olukorda, võttes aluseks keelevaldkonna ja seotud valdkondade

(varasemaid) strateegiaid ja nende hindamisi, õigusakte, uuringuid, statistikat, kõrgkoolide õppekavasid ning arvamusi liidrite ja valdkonna spetsialistide arvamust. Analüüsitakse viimase 15 aasta arengutendentse ja probleeme, iga valdkonna uurimisobjektide tugevaid külgi ja arenguvajadusi, mille teadvustamine aitab täpsemalt planeerida Eesti keelepoliitikat korraldavat uut arengukava „Eesti keelestrateegiat (2018–2027)”. Uuring on eelkõige alus loodavale arengukavale, samuti tutvumiseks kõigile huvilistele. Keel ja ka mitmekeelsus kui ressursid maailma, enese ja teise mõistmiseks on stabiilse ühiskonna jaoks tähtsad. https://www.hm.ee/sites/default/files/aruanne_2017.pdf

11. Vikerraadio emakeelepäeva etteütlus 10

Tegijad: koordinaator Laura Teder, töörühma liikmed Peeter Päll, Maris Jõks, Edward Kess, Martin Ehala, Merilin Aruvee, Maire Raadik, Alo Mihkelson, Riina Rõõmus

Esitaja: Ingrid Peek

Vikerraadio e-etteütluste võistlus toimus 14. märtsil 2017 juba 10. korda. 2008. aastal 277 osalejaga alustanud etteütlus on tänaseks kasvanud üleriigiliselt tuntud ja oodatud ettevõtmiseks, kus tuhanded inimesed oma keeleoskuse proovile panevad. Algselt ühekordse projektina mõeldud ettevõtmisest on saanud traditsioon ja üks emakeelepäeva olulisemaid sündmusi. Paljud koolid on e-etteütlust võtnud oma emakeelepäeva tähistamise programmi ja osalevadki võistlusel terve kooliga. Samuti kirjutatakse e-etteütlust ühiselt töökollektiivides, sõpruskondades, ülikoolides, jm.

2017. aastal sündis e-etteütluste osalejate rekord – Vikerraadioni jõudis poole tunni jooksul 5881 etteütlust. 10 aasta jooksul on Vikerraadioni jõudnud ligi 30 000 etteütlust, kuid osalejate arv on mitu korda suurem, sest teadaolevalt teevad paljud etteütlust iseenda jaoks, võistlusel osalemata.

E-etteütlust väärtustab eesti keele oskust ja selle arendamist nutikal moel. Tekstid on humoorikad ja meelde jäävad ning juhivad tähelepanu levinud veaohlikele kohtadele, mis just praegu on keeletespetsialistidele silma jäänud. E-etteütlust on positiivse mainega ettevõtmine, Vikerraadio saab igal aastal sadu tänukirju ja -kõnesid, emakeelepäeval on etteütlust ilmselt üks enimmainitud keelesündmusi Eestis.

Etteütluste teksti 5 lauset loetakse emakeelepäeval kell 10.30 Vikerraadio eetris ette ning see tuleb võimalikult kiiresti ja õigesti Vikerraadiotele saata läbi e-etteütluste lehe. Võistlust lõpeb kell 11. Arvutisüsteem kontrollib sekundite jooksul tekstid üle ning võitjad selguvad viies kategoorias: õpilased, täiskasvanud, filoloogid ja emakeeleõpetajad, muu emakeelega inimesed ning välismaal elavad-õppivad eestlased. Eriauhind antakse ka parimale nutiseadmega kirjutajale.

E-etteütlust korraldavad Vikerraadio, Eesti Emakeeleõpetajate Selts ja Eesti Keele Instituut. Auhinnad on välja pannud Haridus- ja Teadusministeerium ja raamatupood Rahva Raamat.

12. Eesti Keele Instituudi keelekooli rubriik ajalehes Postimees

Tegijad: Postimees (Neeme Korv) ja Eesti Keele Instituut (Maire Raadik), töörühma liikmed Peeter Päll, Tiina Leemets, Kristiina Ross, Argo Mund, Indrek Hein, Geda Paulsen, Tuuli Rehema, Tiina Paet, Tiina Laansalu, Sven-Erik Soosaar, Rene Altrov, Katrin Hallik, Katre Kasemets, Meelis Mihkla, Jüri Viikberg, Liisi Piits, Ene Vainik, Margit Langemets, Sirje Mäearu, Tiia Valdre, Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, Heete Sakhai jt

Esitaja: Annika Koppel

EKI keelekooli rubriik ilmub Postimees AKs alates 2016. aasta maikuust järjepidevalt igal laupäeval. Eesti Keele Instituudi teadlased jagavad seal populaarses vormis eesti keele alaseid teadmisi ning konkreetset keelenõu, kuidas sõnu või väljendeid kasutada ja kirjutada. EKI jagab „Keelekooli” artikleid oma kodulehel ja Facebooki lehel, kus on näha nende suur populaarsus. Seega koos Postimehe paber- ja veebiväljaande ning EKI oma kanalitega jõuavad need artiklid väga suure hulga inimesteni, tõstes niimoodi eesti keele tuntust ja mainet, väärtustades õppimist ja oskamist, eesti keele kasutamist ja seeläbi aitavad kindlustada eesti keele staatust. Artiklid talletavad ka keeleküsimumused, millega praegu tegeletakse, andes seega aluse tulevastele uurijatele. EKI keelekooli rubriik Postimehes täidab ühe tühimiku keelealases teabes laia lugejaskonna jaoks ning loodetavasti ärgitab huvi ja tahtmist eesti keelt rohkem tunda, mõista ja õigesti kasutada.

13. Muu kodukeelega laps huvihariduses

Tegijad: Daisi Lorents, Taivi Künnap, Evelin Nigula, Kaidi Kvatš, Linda Maasikas, Tarmo Pajula

Esitaja: Kaire Mertsin

Pernova Hariduskeskus on esimene ja ainus huvikool, kes on liitunud keelekümblusprogrammiga ja pakub seda oma huvikoolis. Keelekümbluspõhimõtteid kasutatakse kolmes huviringis ja koolivaheaja laagrites. Oleme läbi viinud keelekümblusprojekti, kus osales 70 Pärnu Tammsaare kooli noort, mille tulemusena on huviringidesse kaasatud 18 mitte-eesti emakeelega õpilast. Oleme läbi viinud keelekümblusõppe projekti Narva huvikooli õpetajatele, aidates neil parendada eesti keelt ja jagades oma kogemusi. Õpilase motivatsioon õppida tekib huvist, mida ta keele abil väljendada tahab. Õppimiseks on loodud mugav, pingevaba, turvaline, suhtlemist soodustav keskkond. Turvalisus hõlmab endas ka kohalike kommete ja kultuuri tutvustamist. Kultuuri õpetamine on keeleõppe loomulikuks osaks. Kultuuriteadmised on osa kommunikatiivsest keeleoskusest. Kultuuriteadlikkuse arendamise kaudu saadakse teadlikuks teise kultuurirühma liikmete väärtustest, ootustest ning mõistetakse käitumise põhjusti.

14. Kristiina Ehini luulekogu „Kohtumised”

Tegija: Kristiina Ehin

Esitaja: Eesti Emakeeleõpetajate Selts

Kristiina Ehinile omistati 2016. aastal Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi poolt „Emakeeleõpetuse sõbra” tiitel, sest tema aus ning puudutav luule- ja proosakeel äratav lugejas helluse, empaatia, inspiratsiooni ja loomingulisuse. Kristiina Ehin on oma sõna jõuga õpilastesse külvanud loovuse väljakutset ja loomisindu, kirjutamiskunsti osalemise julgust. Tema mõtte- ja sõnateod lähevad korda nii eesti keele õppijaile kui ka õpetajaile.

Kristiina Ehin avaldas 2017 luulekogu „Kohtumised”. Kogus tulevad esile jooned, mille eest Ehinile ka „Emakeeleõpetuse sõbra” tiitel omistati. „Kohtumiste” üheks teemaks on mure

eesti keele oleviku ja tuleviku pärast. Ka valutab Ehin südant Eesti murrete pärast. Ta kirjutab keeleprobleemidest, millele me võibolla iga päev ei mõtle. Valusate näidete näol paneb Ehin lugejat mõtlema meie emakeele ja selle maine üle.

Otsides sõnu

omakeelseid sõnu

siin Euroopa ääremaal

kus moodsam oleks armastada võõras keeles

targem lugeda kirjutada õppida lõpetada ülikool

suuremas keeles

Eesti keele küüru nüpeldab inglise keele kupjapiits

Võru keele turjal tantsib eestlane riiakat

kahjurõõmutantsu

et see ongi see habras omakultuur

kui tulla kolme marakratiga Võru linna

sildiga tähistamata raamatukokku

luuleõhtule kuulama paljasjalgset

sasipäist jalgpallisärgis Contrat

kelle suust voolab võru keelt nagu

puhast Võhandut

Hakkasin ülikoolis õpetama

ja igal semestril küsib mõni eesti tudeng arglikult

kas ta võib kirjutada loovkirjutuse arvestustöö ka

inglise keeles

sest see olevat talle loomulikum väljendusviis

15. Selge keele konverents 2017

Tegijad: Eesti Keele Instituut, Euroopa Komisjoni Eesti esindus, Eesti Keeletoimetajate Liit (projektijuhid Katrin Hallik ja Katre Kasemets), töörühma liikmed Jana Laurend, Kristel Ress, Kalle Toompere, Anu Vahtra-Hellat

Esitaja: Helika Mäekivi

Selge sõnumi konverents on rahvusvahelise haardega üritus, kuhu 2017. aastal olid kutsutud nii Eesti kui ka Põhjamaade selge keele edendajad (kava: <http://selgesonum.ee/konverents-2017/>). Üritusel oli esmatähtsal kohal õigustekstide keeleline seis. Õiguskantsler Ülle Madise avasõna kujundas kohe selge hoiaku lihtsate õigustekstide kasuks. Põhjamaade esindajad kirjeldasid oma tööd õigusaktide ja nende eelnõude selgemal kirjutamisel, koostööd õigusala inimestega, selge keele populariseerimist oma riigis. Eesti esinejad tutvustasid enda kogemusi selge keele edendamisel meie riigiasutustes ning kirjeldasid häid disainivõtteid tekstide koostamisel.

Sedalaadi üritusega väärtustatakse selge eesti keele oskamist ja kasutamist, parandatakse meie keele mainet riigiasutustes, saadakse häid näpunäiteid naabritelt ja pakutakse eeskujusi siinsete asutuste selge keele eest seisjatele. Selge sõnumi konverentsi korraldajad väärivad selle eest suurt tänu ja tunnustust.

16. Miljon eestikeelset Vikipeedia-artiklit aastaks 2020

Tegijad: Tartu Ülikooli ja MTÜ Wikimedia Eesti projekt Miljon+ (projektijuht Sirli Zupping), töörühma liikmed Ivo Kruusamägi, Mart Noorma, Aune Past, Piret Normet, Sven-Erik Soosaar, Sulev Iva, Ann Siiman, Riina Reinsalu, Käbi Suvi, Lauri Linask, Kristel Reim, Mark Fišel, Kadri Vare, Paula Pöder, Ursula Erik

Esitaja: Maigi Vija

Emakeelepäeval, 14. märtsil 2017 lükati käima kollektiivne projekt Miljon+, et aastaks 2020 kasvatada veebientsüklopeedia Vikipeedia miljoni eestikeelse ja 10 000 võrukeelse artiklini. Miljon+ kuulub EV 100 ühiskingituste hulka ning selle eesmärk on kogu Eestit kaasates kiirendada artiklite lisandumist veebientsüklopeediasse, mida saavad kasutada kõik inimesed, elukohariigist ja emakeelest sõltumata. Selleks, et suurendada Vikipeedia mahtu kiiremas tempos, kui see väikesel kirjutajate rühmal on siiani 15 aastaga õnnestunud, ärgitatakse kõiki osalema. Projekti algatajad on 2017. aasta jooksul levitanud ambitsioonikat ideed laialt, et igasugune väärtuslik erialane ja kodulooline teave saaks talletatud võrguentsüklopeedias. Sihiks seatud artiklite hulgale lisaks on soov tagada olemasolevate ning lisanduvate artiklite sisu- ja keelekvaliteet.

Projekt Miljon+ on oma tegevusega jõudnud üldhariduskoolidesse, ülikoolidesse, ametiasutustesse, ühingutesse ning üksikisikuteni, pakkudes vikiartiklite koostamise temalisi koolitusi, korraldades konkursse, häkatone ja reklaamides ühist ettevõtmist meedias. Eestikeelne Vikipeedia toetab eesti keele säilimist ja mainet selle kaudu, et noored leiavad otsitava vikiartikli veebist eesti keeles, mitte ainult inglise keeles. Ka teistes keeltes infot otsijad jõuavad võõrkeelsete artiklite kaudu eestikeelseteni ning see tõstab eesti keele tuntust. Korraldustoimkonna soov on suurendada heas eesti keeles vikiartiklite hulka erinevatest valdkondadest, et selle kaudu jagada ja levitada oskussõnavara. Projektiga toetatakse eestikeelse terminoloogia kasutamist, korrastamist ja levitamist. Koostöös ülikoolidega ärgitatakse üliõpilasi ja õppejõude oma valdkonna ja uurimisteema kohta vikiartikleid kirjutama ning seda ka õppeülesandena ainekursuse sees.

Projekti Miljon+ koduleht: <http://www.miljonpluss.ut.ee/>

17. „Sõrulase aabits”

Tegijad: Tammeougu Mari (Mari Lepik, projektijuht), Vesikonna Katrina (Katrina Tarkin), Jaagutooma Merle (Merle Lepik)

Esitajad: Viire Sepp; Kaire Ley

On raske mitte väljendada vaimustust selle erakordse raamatu üle! „Sõrulase aabits” on 254 lehekülge Sõrve sääre Jämaja ja Anseküla kihelkondade keele- ja kultuurilugu. Nagu aabitsale kohane, algab raamat sõrve keele sõnavara, grammatika ja häälduse põhitõdede selgitamisega. Raamatus on kenasti kõrvuti nii pärimuslikud lood ja laulud kui ka tänaste sõrulaste looming. Aabitsa lugemisvara sisaldab luuletusi, jutte ja ümberjutustusi, koduste kohtade ja igapäevaelu sündmuste kirjeldusi, mõistatusi, rahvapäraseid ütelsusi ja õpetussõnu, laule, mängude-tantsude ja kommete seletusi jm. Lugemistükid on süstematiseeritud teemade kaupa, mida täiendavad lisaks illustatsioonidele fotod sõrvelaste perearhiividest, laste joonistused ja laulude noodid – kõigil kenasti jutustajad, kirjutajad ja joonistajad nimetsi juures. Nii sünnib igast osast tore kodulooline tervik. Iga kirjatüki juures on antud sõnaseletused, teadusliku põhjalikkusega on raamatu lõppu lisatud sõnastik koos häälduse ja kirjakeelse tõlkega, viited

tegijate päritolule ja allikatele. See raamat on ülim austus eesti keele ja inimeste keelerikkusele.

Aabitsategu kestis peaaegu 9 aastat – 2009. aastal hakati tasapisi sõrve murdesõnu ja -juttusid koguma. Sõrulate rahvakillul on eriline saatus, sest teine maailmasõda pillutas selle rahva mööda ilma laiali. Peale sõda ei saanud paljud enam kodukohta tagasi tulla ning nõnda on Sõrvemaal sõrve murraku rääkijaid tänaseks väga vähe alles jäänud. Sellepärast on väga tähtis talletada ja elus hoida selle maanurga omapärast keelt.

Aabitsa jaoks kogutud jutte sai lõpuks kokku lausa mitusada, nii et kõik need ei mahtunud sellesse aabitsasse ja tänu nendele juttudele on plaanis edaspidi veel sõrulate „isioma” raamatuid välja anda. Aabitsateo käigus hakati sõrve murrakut õpetama ka Salme lasteaia ja põhikooli lastele.

Kuu ajaga on aabits saanud nii populaarseks, et esimene tiraaž on otsas ja juba on tellitud ka uus. Rõõmustav on see, et „Sõrulate aabitsa“ vastu tunnevad huvi ka mittesõrulased. Väljaandja MTÜ Sõrvemaa Pärimuse Selts.

18. Rakvere teatri virukeelne talveetendus „Tagassi inglite juure”, viru keele avalikkusele tutvustamine

Tegijad: Tiina Mälberg (projektijuht), Suokass, Üllar Saaremäe, Külli Tüli, Krista Aren, Märt Sell, Andrus Albrecht, Rakvere Teatri meeskond

Esitaja: Viru Instituut

Tänuväärseks Rakvere Teatri ja Raadioteatri koostööle unustatud viru keele tutvustamisel esitas Viru Instituut selle „Aasta keeletegu 2017” kandidaadiks.

Kristen Suokassi virukeelne luulekogu „Tagassi inglite juure” ilmus 2014. aastal. Viru Instituut alustas 2015. aasta lõpus kohalikus keeles lugude ja sõnade kogumist, et saada ülevaadet keele olukorrast Virumaal, sest seda ei olnud aastakümneid kogutud. Kokkuvõtteid esimesest kogumisest tehti 2017. aasta novembris Moel. Ajakirjaniku Inna Grünfeldti abiga tutvustati kogutud sõnu ka avalikkusele. Neist sõnadest ja lugudest võtsid kinni ka „RT vestleb” sarja eestvedajad ning sellest sai 29. novembril Rakvere teatri kohvikus kõneluse sisu Ingrid Rütli ja Kaja Toikkaga, juhatamaks sisse Tiina Mälbergi Rakvere teatri virukeelset talvelavastust „Tagassi inglite juure”, mille esietendus toimus 13. detsembril 2017.

Lavastus oli omalaadne: publik kõndis teatrimaja pargis, kuulates kõrvaklappides Üllar Saaremäe ja Tiina Mälbergi esituses luuletaja Suokassi virukeelseid tekste ja ümbritsevat vaikust, vaadates loodust ja valguse mängu (valgusinstallatsioone).

Rakvere teatri ja Raadioteatri koostöö kandis vilja, sest peale seda etendus veel Klassiraadios, Vikerraadios ja Raadio 2-s näidendi raadioversioon. Suokass andis intervjuu Pereraadiotele ning oli külaliseks Vikerraadio „Keelesaates” (toimetaja Piret Kriivan), samuti kajastati ajalehtedes ja sotsiaalmeedias lavastust ja viru keelt.

Kõik need tegevused kokku Rakvere teatri ja Raadioteatri eestvedamisel aitasid kaasa suuremale tähelepanule kohalikele keelele. Viru Instituudile hakkas teatri ja raadioetenduste tulemusel laekuma ka rohkem lugusid ja sõnu kohalikest keelest. Tehti ettepanekuid ka Virumaal enam oma keele päevade korraldamiseks. Paljud on võtnud eespool nimetatud tegijatega ka isiklikult ühendust, et tänada „armsa vanaemade/lapsepõlve kiele miietuletamise iest”.

19. Lavastus „Siuru õhtu 100”

Tegijad: Linnateater (projektijuhid Riina Roose ja Katrin Puur), töörühma liikmed Ester Kuntu, Karl Laumets, Kaspar Velberg, Jürgen Gansen, Tõnn Lamp, Christopher Rajaveer, Liisa Saaremäel, Laura Kalle, Elle-Mari Talivee, Eesti Kirjanike Liit

Esitaja: Eesti Emakeeleõpetajate Selts

„Siuru õhtu 100” (esietendus 23.09.2017) tõstab eesti keele mainet nende sündmuste kaudu, mis toimusid 100 aastat tagasi. Laval elustuvad kuus keeletundlikku kirjanikku.

Väärtustatakse head eesti keele oskust ümbritsevatele oludele vaatamata.

Lavastus on mitmete inimeste/organisatsioonide koostöö tulemus, koostööna on valminud ka lavastuse tekst. See viitab eesti keele väärtustamisele nii üksikisiku tasandil kui ka laiemalt.

Vaid kuus korda esitatud lavalugu kindlustab eesti keele staatust. Lavastus näitab publikule autentsete kirjade ja luuletuste kaudu, kui nüansirikas on eesti keel (sh murdekeel).

Rõhutatakse inimese vajadust end keele kaudu nii suuliselt kui ka kirjalikult väljendada.

„Siuru õhtu 100” seab olulisele kohale eesti keele õpetamise ja õppimise, pakkudes võimalusi teema avamiseks koolitunnis, käsitletu kokkuvõtteks teatrisaalis. Lavastusest õpib head eesti keelt, väärtustades korraga nii keelt, kirjandust kui ka kultuuri laiemalt. Loo keskmes olevad siurulased on vabad ja loomingulised, mis on nüüdisaja keeleõpetuseski oluline. Lavastus võimaldab noorel inimesel õppida eesti keelt ilma, et ta aru saaks, et õpib.

Eraldi tähelepanu tasub pöörata kavalehe heakeelsusele ja sisukusele. See annab sõnale, keelele rohkem kaalu, kui kavalehed tavaliselt teevad.

Lavastus on kink Eesti 100. sünnipäevaks – väarikas tegu seob hea idee, julge teostuse ja eesti keele maine tõstmise.

20. Kümme aastat ametnike keelekoolitust

Tegijad: Eesti Keele Instituut, Haridus- ja Teadusministeerium, Tartu Linn, Tartu Ülikool

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus

17. oktoobril 2007 asutasid Eesti Keele Instituut, Haridus- ja Teadusministeerium, Tartu Linn ja Tartu Ülikool ühiselt keelehooldekeskuse, et kindlustada ühtset ja korrektset avalikku keelekasutust kogu riigis, eelkõige aga parandada riigi- ja omavalitsusametnike nii suulist- kui ka kirjalikku keelekasutust. Kümme aasta jooksul on keelehooldekeskus koostöös oma asutajatega korraldanud 151 5–6-tunnist koolitust 3332 ametnikule. Koolitused on toimunud kõikides maakondades (maavalitsuste kaudu enamikus valdades) ja suuremates linnades (Tallinn, Tartu, Pärnu, Narva, Jõhvi), enamikus ministeeriumides ja Riigikantseleis, paljudes riigiametites ning raamatukogudes, instituutides, Rahvusarhiivis, Eesti Rahva Muuseumis jm. Keelehooldekeskus on tasuta levitamiseks välja andnud 19 keelehoolderaamatut (kokku 57 000 eksemplari), mida on jagatud kõikidele koolitatavatele, aga samuti jagatud üld- ja kõrghariduskoolidele Eestis ja välismaal ning mis on kättesaadavad keskuse kodulehel (www.keelehooldekeskus.ee). Keelehooldekeskus on toetanud ka ajakirjanike keeleoskuse arengut, andnud ametnikele igapäevast keeleabi ning korraldanud kaks konverentsi.

21. Murdetekstide kogumik „Loode-Eesti murdelood. Risti ja Harju-Madise”

Tegija: Evi Juhkam, Mari-Liis Kalvik ja Jüri Viikberg

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus

„Loode-Eesti murdelood” on IX köide Emakeele Seltsi murdetekstide sarjast, mis toob lugejateni autentse murdekeeles pajatatud lugusid endisaegsest elus-olust. Keeleaines pärineb Risti ja Harju-Madise kihelkonnast (kogutud 1927–1991), ses on sõnaosavaid kirjeldusi talu- ja koolielust, rahvameditsiinist, uskumustest ja käsitöödest. Tekstidele järgneb sõnastik, omaette ülevaated kirjeldavad murdekeeles eripära, seosed naabermurrete ja -keeltega. Tutvustatud on ka Risti ja Harju-Madise kihelkonda, rahvastikku ja murdekogusid. Lisaks paeluvale lugemisvarale on kogumik ühtlasi väga oluline eesti dialektoloogia seisukohast, sest Loode-Eesti murrakuist on seni avaldatud vähe materjali. Teose autor MA Evi Juhkam on kogenud murdekoguja ning -uurija, keskendunud lääne- ja keskmurdele ning eesti ja rannarootsi keelesuhetele. Tekstiköite on toimetanud murdeuurijatest asjatundjad MA Mari-Liis Kalvik ja PhD Jüri Viikberg.

22. Hiiukeelne luulekogu „Ole ise”

Tegija: Järvi Kokla (tõlkija), kaastegija luuletaja Heli Laaksonen

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus

Järvi Kokla (kodanikunimega Lipasti) on koostanud edelasoome murdeluuletaja Heli Laaksoneni viie luulekogu alusel vaimustava valimiku ja tõlkinud selle Hiiu murdekeele Pühalepa murrakusse. Tõlkija sõnul: „Heli Laaksoneni luuletused räägivad argielust, armastusest ja eneseotsingutest ning on võrreldavad vallatu iroonia ja absurdimaigulise huumoriga, sekka nukra alatooniga mõtisklusi. Need luuletused lausa ootasid hiiu keelde ümberpanemist, sest samasugune omapärane huumor on mind ümbritsenud mu kodusaarel Hiiumaal.“ Tegu ongi kongeniaalse tõlketeosega, sest eesti lugeja saab luuletusi nautida Pühalepa kandi keeles, nagu oleksid need hiiu keeles kirja pandudki. Eriti tuleks esile tõsta Järvi Kokla loomuomast ning samas taidurlikku murdekeelekasutust. Tema 2016. aastal ilmunud „Hiiu keele raamand“ on saanud nüüd tõlketeosega „Ole ise“ südantsoojendava järje.

23. Enn Ernitsa artiklikogumik „Sõna haaval. Emakeelest tehiskeelteni”

Tegija: Enn Ernits, tööühma liikmed Karl Pajusalu, Ellen Niit

Esitaja: Emakeele Seltsi juhatus

Eesti Maaülikooli kauaaegse õppejõu dr. Enn Ernitsa (05.05.1945) kogumik „Sõna haaval. Emakeelest tehiskeelteni” on ilmunud Emakeele Seltsi toimetiste 75. köitena. 757 leheküljelises teoses on 60 uurimust, autori elulugu, registrid ja muu vajalik. Emakeele Seltsi auliige Enn Ernits on harukordne isik Eesti kultuuriloos. Ehkki hariduselt ja ametilt loomaarstiteadlane ja -õppejõud, on ta viimastel kümnenditel olnud silmapaistvamaid eesti ja soome-ugri keeleajaloo ja keelega seotud kultuuriloo uurijaid. Kogumiku eesmärk on koondada kokku ja teha laiale lugejaskonnale kättesaadavaks Enn Ernitsa olulisemad kirjutised keeleteaduslikel teemadel. Neist artiklitest suurel osal on ka laiem kultuuriline taust ja tähendus. Artiklid on algselt ilmunud eesti, võru, vene, saksa, inglise ja esperanto keeles, selle raamatu jaoks on muudes keeltes ilmunud artiklid on autor eesti keelde tõlkinud, kõiki

artikleid on vajadusel täiendatud uuemate andmetega. Kogumikku on valitud Ernitsa aastatel 1972–2015 avaldatud artikleid, mis on jaotatud kuude sarja. Esimene sari käsitleb sõnade päritolu. Siin avatakse eesti ja teiste soome-ugri keelte etnonüümide ja muude kultuuriliselt tähtsate sõnade ja nimetuste tausta, nagu avaartiklis Viru-sõnade päritolust, artiklites uurali sa(a)m-tüveliste etnonüümide päritolust, sõnast setu(kas) jms. Teine sari koondab kirjutisi koha- ja isikunimedest, kolmas üldisemalt läänemeresoome keelte ja kultuuride ajalooliselt kujunemisest. Selles sarjas on enim kirjutisi vadjalaste ajaloost ning praegusest olukorrast. Raamatu teine pool esitab Enn Ernitsa artikleid oskuskeele, keeleõppe- ja uurimisloo ning plaankeelte alalt. Paul Ariste pidas juba 1980. aastatel Enn Ernitsat läbi aegade väljapaistvaimaks neist eesti keeleuurijaist, kellel pole tavapäraselt lingvistilist haridust. Ernitsa viimaste kümnendite uurimused on seda väidet vaid kinnitanud. Seejuures on tähelepanev, et Ernits on olnud just Ariste enda teaduslike huvide innukaid jätkajaid nii oma kirjutistega vadjalastest, esperantost ja teistest plaankeeltest kui ka mitmesugustest kultuurilooliselt huvipakkuvatest eesti keele sõnadest ning nendega seotud isikutest ja ajalooseikadest. Need uurimused ongi leidnud koha selles raamatus, mis saab kindlasti üheks eesti keele- ja kultuuriloos püsiva väärtusega teoseks.